

УДК 327:061.1ЄС

ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ МЕТОДІВ СТРУКТУРИЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ НАВКОЛО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ШВЕЧИКОВА Я.П.,
аспірант Інституту
міжнародних
відносин Київського
національного
університету імені Тараса
Шевченка

Наукова стаття присвячена безпековому зрізу взаємодії на теренах європейського простору зі східними геополітичними кордонами, що проходять пострадянськими державами: Україною, Молдовою, Білоруссю. Автор розглядає процес інтеграції як метод структурування безпекового простору на різних рівнях: починаючи з процесів в середині Європейського Союзу, закінчуючи механізмами Східного партнерства як аспекту формування зовнішнього інтеграційного кола. Висвітлюються нові виклики безпеки в рамках європейського простору, що актуалізувалися після розпаду біполярної системи міжнародних відносин, і досі визначають безпековий порядок денний регіону.

Ключові слова: інтеграція, простір безпеки, Європейський Союз, Східне партнерство, система міжнародної безпеки, регіональний комплекс безпеки.

Після закінчення «холодної війни» для західно-європейської системи безпеки почався новий період розвитку. Блокове протистояння, що визначало основний фон безпекової взаємодії в регіоні, перестало існувати. Європа почала перетворюватися з регіону з подавленою самостійністю безпекових процесів на повноцінний окремий комплекс безпеки, і основну роль в успішності такого проекту зіграла підготовленість інтеграційних інститутів до такого розвитку процесів. До того ж НАТО було на той час в ситуації кризи ідентичності, адже основна мета організації – протистояння комуністичному блоку – перестала бути актуальною. Таким чином, європейський комплекс безпеки отримав часовий люффт для виходу

на глобальний безпековий рівень в якості окремого гравця. Маастрихтський договір додав рис ще більш унікальних даному об'єднанню, адже поклав початок існуванню Європейського Союзу як єдиному цілому. А розширення ЄС на Схід стало в безпековому сенсі виокремлення європейського комплексу безпеки в його природних кордонах¹.

Саме на початку 90-х років ХХ століття остаточно базовим принципом для європейців стає принцип поступу об'єднання до посилення інтеграції. В контексті безпекового виміру цей принцип також є важливим, адже він вкладався в основу механізму протидії основній загрозі, що завжди нависала над європейською системою відносин, а саме загрозі фрагментації. Фрагментація в Європі неодмінно призводила до групування країн і створення системи балансу сил, а досвід демонстрував, що такий порядок в системі призводив до виникнення конфліктів, які не обмежувалися регіоном Європи. В свою чергу інтеграція в галузі безпеки (саме її класичного розуміння) і зовнішньої політики за європейською моделлю взаємодії є найвищою стадією інтеграції, а отже завершує формування повноцінного комплексу безпеки.

Європейська інтеграція як інструмент безпеки для регіонального комплексу в свою чергу інколи розглядається як загроза безпеці кожної держави окремо. Зокрема, це стосується національної ідентичності, що у XVI – XVII століттях стала ядром формування держав-націй в Європі. Тут проявляється конфлікт безпекових концепцій, усвідомлений на національному рівні і на рівні регіональному. Ефективність функціонування європейського РКБ підтверджується саме тим фактом, що попри внутрішньодержавні сумніви, актори все ж спроможні будувати регіональну структуру збалансованого типу².

Ефективність використання інтеграції як методу забезпечення безпеки для європейського РКБ демонструє включення Балканських держав до ЄС, а отже і до комплексу. Балканські війни і розпад Югославії досі залишаються загрозою безпеці держав регіону в якості наслідкових залишкових ефектів (ситуація навколо Косово, наприклад). Включення цих держав до ЄС включає їх до системи безпеки, де європейці по-перше, виступають головними арбітрами і модераторами ситуації, і по-друге, отримують можливість стабілізувати ситуацію за допомогою переключення уваги Балканських держав на загрози іншого порядку і, керуючись власним досвідом, будувати безпекову сітку

відносин тут починаючи з інших, менш конфліктних сфер³.

Наразі набір спільних загроз, які об'єднують європейські держави в єдиний комплекс безпеки не включає хіба що класичну, військову складову. Сек'юритизація деяких сфер досягає настільки значних масштабів, що спільні дії стають реальністю там, де до того виключна компетенція держав вважалася беззаперечною. Одним з викликів, актуальних вже декілька років поспіль є економічна і фінансова криза. Економічна безпека є засадничим базисом функціонування європейської безпекової моделі, тож втративши позиції тут, Європа разом з тим втратить свій «потенціал привабливості» для нових членів і продемонструє неспроможність інтеграційних інституцій керувати головними процесами системи. В політичній сфері продовжує існувати проблема суверенітету держави і співвідношення цього суверенітету з повноваженнями наднаціональних органів. Сек'юритизація в цьому контексті ставить дане питання в безпекову площину, тобто його вирішення визначає напрямку і вектор розвитку комплексу. Хоча питання суверенітету існує з тих пір як в рамках об'єднання існує наднаціональна складова, воно не є вирішеним і час від часу в значній мірі позначається на функціонуванні комплексу безпеки. Найяскравішим прикладом цього є провал Євроконституції 2004 року⁴.

Звісно, в умовах сучасного російсько-українського конфлікту, європейський комплекс безпеки проходить тест на міцність в багатьох аспектах: починаючи з випробування ідентичності і віри у європейські цінності членів ЄС, закінчуючи визначенням спроможності системи, що європейці намагаються вибудувати навколо себе, відповідати потребам об'єднання.

Виклики ХХІ століття зумовлюють принципово нові підходи до вирішення безпекових питань в регіональних рамках. З розпадом біполярної системи міжнародних відносин починають активніше формуватися безпеківі структури обмежені територіально з центрами сили в своєму ядрі. Одним з таких просторів є Європейський, в центрі якого, безумовно, знаходиться сам Європейський Союз. Європейці мають власний набір інструментів подолання загроз власній безпеці. Цей набір відрізняється від підходів до вирішення таких питань інших держав-лідерів і визначається скоріше власним досвідом. Підхід до вирішення конфліктів, наприклад, як внутрішньодержавного, так і ре-

гіонального характеру в Європі відрізняється від підходу американського. Тут свою роль відіграє дивелопменталістський підхід, що визначає основними причинами загроз вищезгаданого характеру недостатні ресурси і проблеми у сфері сталого розвитку. Таким чином та ліберальна модель і ті цінності, на яких будується саме європейське суспільство транслюються в якості загальнокорисних, таких, що можуть сформувати суспільство добробуту і вищий ступінь забезпечення безпеки у всіх регіонах, не дивлячись на особливості етнічного, географічного, релігійного та іншого характерів. Навіть проблеми тероризму, що після терактів 11 вересня 2001 року зайняли у безпековій стратегії деяких держав пріоритетні позиції, у Європі розглядалися в першу чергу, як наслідки економічної нестабільності і проблем сталого розвитку у державах, що розвиваються, а також катастрофічної ситуації у цих сферах у слабко розвинутих державах⁵.

Вищенаведений підхід продукує також інші тенденції у європейських поглядах. Спираючись на власний досвід регіональної інтеграції, європейці мають інші, відмінні погляди на проєкцію глобальних загроз на власну безпеку. Якщо американці, наприклад, схильні бачити кожен конфлікт регіонального масштабу у глобальній перспективі, то європейці визначають в першу чергу ступінь можливого збитку для європейського регіону, що може бути нанесений внаслідок даного конфлікту. Це робить пріоритетними для Європи одні поза-регіональні проблеми і дозволяє уникати занадто глибокої участі у інших, навіть якщо це стосується дій в рамках НАТО, де всі держави мають однакові зобов'язання.

Проблеми класичної безпеки у відносинах між державами в європейському просторі безпеки вже значно поступаються позиціями проблемам нової генерації, що зазначалися вище. Звісно ж не можна в теорії виключати повністю ймовірність конфлікту між європейськими державами, але все ж в рамках тієї моделі безпеки, що наразі існує в Європі такий конфлікт є мало можливим, якщо і не повністю виключеним. Фактично нейтралізувавши проблему задля якої європейська система безпеки була створена в якості Європейських співтовариств, а саме нейтралізувавши загрозу відновлення мілітаризму і реваншизму в Німеччині і включення цієї держави до такої тісної сітки зв'язків з сусідами, щоб в подальшому такої проблеми не виникало, європейська безпекова система, а зрештою

і повноцінний європейський комплекс безпеки, отримали нові поштовхи до розвитку і функціонування, включаючи до порядку денного проблеми нової генерації.

Простір безпеки, що формується навколо ЄС є за своєю структурою системою з центрально-периферичною будовою. Тяжіння і потенціал привабливості в такій системі має дуже високий рівень і це дозволяє управляти процесами трансляції тенденцій, що формуються в центрі на периферичні кола, а також на позарегіональних учасників, що прагнуть стати частиною і самого ЄС, і європейського простору безпеки в цілому. Тут варто відзначити роль НАТО у даних процесах, адже в контексті структури саме регіонального безпекового комплексу ця організація виконує роль механізму забезпечення захищеності від класичних загроз військового характеру. Те, що НАТО як організація є за колом учасників більш широкою ніж ЄС і держави Союзу є її членами, і в контексті глобального аналізу ці держави можуть виступати на другому плані після США, не заважає при аналізі регіонального рівня Європи визначати Альянс механізмом, який ЄС використовується для задоволення власних безпекових потреб. Таким чином, європейський РКБ формує подвійне тяжіння держав, що прагнуть стати його частиною – як до себе, так і до НАТО, інтегруючи ці держави до вже більш глобальних структур взаємодії безпекового характеру⁶.

Вище описана система тяжіння до центру дозволяє виконувати ще одну важливу функцію, а саме забезпечувати управління процесами поза межами європейського регіонального об'єднання на його найближчих кордонах, що безумовно є важливим фактором, адже зовнішня дестабілізація в такій безпосередній наближеності до ЄС здатна виводити з рівноваги і розхитувати ситуацію всередині Спільноти. Критерії для вступу в ЄС (одночасно і для вступу до європейського безпекового простору, адже кордони цих двох структур збігаються), а також стандарти, яких мають дотримуватися держави, що прагнуть до вступу є потужним механізмом впливу на процеси в цих державах. Звісно, такі держави є географічно наближеними до ЄС, а відсутність спільних кордонів робить приєднання до безпекової конструкції ускладненим, адже географічний фактор має великий вплив в даному контексті. ЄС може теоретично включати позарегіональні держави, але безпековий простір – ні. Це порушувало б закони функціонування

комплексу безпеки. Тому, з огляду на невід'ємний взаємозв'язок ЄС і європейського безпекового комплексу, позарегіональні держави, особливо ті, що не мають спільного з європейським комплексом безпеки кордону, не мають можливості вступити до ЄС. Яскравим прикладом є Туреччина в даному контексті.

Що ж стосується держав на Східних кордонах ЄС, то вони в певній мірі належать до категорії таких, що мають шанс стати членами ЄС, а отже і бути інтегрованими до європейського безпекового простору. Йдеться про Україну, Молдову, Білорусію. Але все ж за умов їхнього приєднання вони становитимуть друге периферійне коло (до першого належать держави, що вступили до ЄС після завершення «холодної війни») і в значній мірі деформують структуру регіонального комплексу, відіграючи роль внутрішнього геополітичного буферу, навідмінно від теперішнього їхнього положення зовнішньої буферної зони⁷.

Такий стан системи дозволяє контролювати процеси сек'юритизації на периферії комплексу безпеки ефективно. Адже деякі держави, за можливості не дотримуватися загальноєвропейських стандартів та цінностей, а спільної також безпекової стратегії і пріоритетів, мали б прагнення сек'юритизувати питання відносин з сусідами, проблеми національних меншин та інші питання, що на рівні європейського комплексу регіональної безпеки не можуть бути прийнятними. Таке управління з центру за допомогою м'якого впливу без примусу на добровільній основі закладає надійний плацдарм для впровадження спільних позицій і формування таких механізмів, що дозволяють не тільки утримувати законсервованими деякі небезпечні питання, але і ставити на пріоритетні місця питання стратегічного характеру.

Для держав, що не належать до ядра європейського комплексу безпеки, яке формують «найстарші» об'єднані європейці – тобто ті держави, що стояли у витоків Європейських співтовариств, вступили до ЄС після закінчення «холодної війни» і становлять перше периферійне коло безпекового комплексу, так само як і для держав другого периферійного кола – тих хто прагне вступити до ЄС і стати частиною європейського комплексу безпеки, стандарти і критерії, які встановлюються ядром є і запорукою безпеки, і можливою загрозою одночасно. Таким чином, стаючи частиною європейського комплексу, а також повністю чи частково частиною системи НАТО, держави з одного боку

отримують безпекові гарантії, а з іншого наражають себе на нові загрози. Прикладом може бути питання розміщення систем ПРО в Чехії та Польщі. Вступивши до НАТО, ці держави отримали не тільки гарантії власної безпеки, але і взяли на себе зобов'язання. В даному випадку, реалізація таких намірів наражала ці держави на загрози різного порядку, джерелом яких могли стати як внутрішні фактори протидії, так і зовнішні, особливо з боку Російської Федерації⁸.

Особливі труднощі стоять перед державами третього периферійного кола, адже після закінчення «холодної війни» перед ними стояло не тільки питання відповідності критеріям європейського комплексу безпеки, адже ці держави не мали визначеної ідентичності. Таким чином в один момент перед ними стали питання зовнішнього самовизначення і внутрішньої побудови цілісності. Надважливим процесом, який в майбутньому формував безпекову стратегію держав, був процес формування лояльності у двох основних аспектах. По-перше, йдеться про формування внутрішньої лояльності, тобто самоідентичності громадян визначених держав, що є запорукою побудови стабільної держави. По-друге, формування зовнішньої орієнтації держави також постало гострим питанням. До того ж, варто зазначити, що формування першої, внутрішньої лояльності в державі є запорукою формування лояльності зовнішньої. В даному контексті найяскравішим прикладом може бути ситуація в Україні. Причиною багатьох проблем безпекового характеру є саме відсутність лояльності всередині держави, а отже несформована внутрішньодержавна ідентичність. Такий стан є джерелом загроз як внутрішній безпеці, так і зовнішнім її аспектам.

Не можна стверджувати, що на просторі європейського комплексу відсутні загрози міждержавної протидії. Актуальними такі загрози залишаються для Балтійських держав, для Угорщини і сусідніх держав, на Балканах та між Грецією та Туреччиною. Тут варто зазначити, що Туреччина для європейського комплексу є дуже впливовим фактором, що при бажанні вступити до безпекової системи європейського континенту не має змоги цього робити. Але Туреччина є членом НАТО і так чи інакше пов'язана з регіоном в безпековому контексті.

Ще однією проблемою, що актуалізувалася для європейського РКБ після закінчення «холодної війни» стала проблема розширення кордонів ЄС і

так само безпекового комплексу. Розширення відіграло і продовжує відігравати подвійну роль у формуванні європейського РКБ. Таким чином, по-перше, розширення було обов'язковою умовою забезпечення стабільної ситуації на кордонах ЄС. Держави, що довгий час належали комуністичного табору, очолюваного СРСР, мали історичну звичку до підпорядкування. Тобто, країни Східної Європи опинившись в статусі абсолютно незалежних держав, одразу задекларували намір «повернутися до Європи, до цивілізації». ЄС не мав вибору, крім того, щоб прийняти до кола учасників ці держави, адже в іншому випадку, йому загрожувала поява зони нестабільності на власних кордонах. Не зважаючи на те, що комуністичний табір був ворожим формуванням на кордонах європейського комплексу безпеки, його існування забезпечувало статус-кво і ефективність тих механізмів взаємодії, які вже були вироблені в комплексі, тобто держави Східної Європи, знаходячись в попередній формації становили для європейського РКБ значно меншу загрозу, ніж ті самі держави, які позбулися участі у комуністичному блоці і мали великий пул питань, які потребували врегулювання⁹.

Також поряд з власне європейськими механізмами впливу на держави, що прагнуть вступити до комплексу безпеки, такими як Східне партнерство існують механізми НАТО, що так само сприяють безпековій інтеграції на даному просторі. Прикладом такого інструменту є програма Партнерство заради миру, що сприяє «соціалізації» держав учасниць в військовому контексті і створення сприятливих умов для подальшої інтеграції у безпекові структури європейського комплексу. Проте, саме Східне партнерство стало механізмом позначення європейської зацікавленості і визнання прийняття на себе тієї лояльності, що формувалася в середині держав-учасниць програми.

З вступом до Союзу держав Вишеградської групи змінюється і наповнення категорії «Східна Європа» у європейському дискурсі. Таким чином, тепер під неї підпадають колишні Республіки Радянського Союзу, такі як Україна, Молдова і Білорусь. Це стосується саме географічного контексту цього поняття, адже функціонально європейці застосовують дану категорію для визначення держав, які прагнуть увійти в коло наступного розширення, виключаючи з вищезазначеного списку Білорусь (як державу-супутника Росії) і включаючи державу, чия «європейськість» взагалі є досить сумнівною – Грузію.

Фактично, з приєднанням першого кола периферії до ЄС на теренах європейського простору зникає окремий пул безпекових питань, що вливається до європейського порядку денного. Але деякі загрози, притаманні державам, що приєдналися переміщуються у безпековий вимір держав нової Східної Європи. Саме по них з того часу починає проходити кордон між двома безпековими формаціями – російською і європейською. При цьому, дані держави мають особливий статус, адже в різні моменти часу вектор їхнього тяжіння до європейського і російського центрів коливається.

Перед європейським комплексом безпеки стоїть складне завдання, що визначає політику комплексу в досить значній мірі: зберегти такі темпи розширення, щоб внутрішні структури інтеграції могли повноцінно охоплювати і нових і старих учасників, а з іншого боку, не зробити ці темпи настільки низькими, щоб держави, що зараз прагнуть приєднатися до РКБ, не залишили свої прагнення і продовжували дотримуватися критеріїв і стандартів прийнятних для європейського центру¹⁰.

Що стосується наразі держав першого кола периферії, а після вступу (якщо він таки відбудеться) держав другого кола, то вони окрім класичних для європейського безпекового комплексу набору загроз подвійного характеру інтеграції, наражаються на третій пул загроз, що пов'язані з асиметрією у відносинах з центром. Таким чином, з одного боку, вимоги, що ставляться перед новими членами є стимулом і дисциплінуючою складовою для нових учасників. Але з іншого боку нові члени вбачають в таких відносинах загрозу власному суверенітету і незалежності. Особливо це стосується питань національних меншин, а також відносин із сусідніми державами, де не всі аспекти є врегульованими ще з часів Другої світової війни.

Що ж стосується внутрішньої структури європейського комплексу, то варто зазначити, що на даному безпековому просторі діють декілька структур, що стосуються безпекових питань. Мова йде про НАТО, ЄС і ОБСЄ. Ці структури не тільки подекуди дублюють функції одна одної, але і входять в конфронтацію з приводу юрисдикцій і розповсюдження власного впливу¹¹.

Зауважимо, що обставини, які склалися на європейському просторі після закінчення «холодної війни» сприяють збереженню всіх трьох вищезазначених організацій з максимально комфортним розподіленням функцій. І якщо положення ОБСЄ в багатьох аспектах залежить від позиції Росії, то

питання взаємодії та взаємозалежності між структурами власне європейськими в рамках ЄС і НАТО визначаються лише європейсько-атлантичним колом держав. Особливо гостро ці проблеми постали на початку 90-х років, коли йшлося про суперництво за юрисдикції НАТО і Західноєвропейського Союзу. Але вже у 1991 році було досягнуто домовленості, головною умовою якої була віднова європейських партнерів від дублювання функцій НАТО в рамках європейських структур. Також йшлося про підвищення ролі європейських держав в НАТО і про можливість використання європейськими партнерами ресурсів Альянсу у заходах, де США не будуть брати участь.

Після закінчення «холодної війни» НАТО також опинилося перед кризою ідентичності, що виходила з того, що збитку зазнала сама концепція альянсу. Створений для об'єднання європейського і атлантичного просторів проти комуністичної навали, альянс втратив не тільки основного системного ворога, але і поступово почав втрачати актуальність як об'єднання європейських акторів. В європейському безпековому просторі не бракувало інституалізації і коопераційних структур. Європа є простором щільно вкритим системою інституцій і

на даному етапі еволюція багатьох інституцій взаємодії пов'язана не з розширенням коопераційних зв'язків, а з оптимізацією функціоналу вже існуючих організацій та об'єднань.

В цих інституціях і в конкуренції між ними сек'юритизація одних сфер і десек'юритизація інших є невід'ємним процесом, і політичні інтереси держав впливають на цей процес постійно. Так можна розглядати діяльність ОБСЄ і питання реформації даної організації в 90-ті роки XX століття, коли саме участь в ній Росії підтримувала дану організацію в ранзі безпекових, адже таким чином забезпечувалася присутність РФ у європейському безпековому просторі.

В свою чергу ОБСЄ залишається єдиним практичним втіленням співпраці держав Євразійського безпекового суперкомплексу, що так і залишається лише проектом. Можливість появи такого утворення на безпековій мапі світової системи є досить ефемерною, адже об'єднання держав, двох різних центрів тяжіння з абсолютно полярними в деяких питаннях не є можливим. Для кожного з комплексів – європейського і з центром у Росії – набір загроз є різним, більше того, кожен комплекс для іншого залишається загрозою як такий.

ПОСИЛАННЯ:

- ¹ The Maastricht Treaty. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf.
- ² Koops Joachim Alexander. The European Union as an Integrative Power: Assessing the EU's 'effective Multilateralism' with NATO and the United Nations. Asp / Vubpress / Upa, 2011. – P. 403.
- ³ Marsh Steve, Rees Wyn. The European Union in the Security of Europe: From Cold War to Terror War. Routledge, 2012. – P. 138.
- ⁴ Grevi Giovanni, Helly Damien, Keohane Daniel. ESDP: The first 10 years (1999-2009). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf.
- ⁵ Европейский Союз и региональные конфликты / Отв. ред. – Н.К. Арбатова, А.М. Кокеев. – М.: ИМЭМО РАН, 2011. – С. 82.
- ⁶ НАТО и Европейский союз: сотрудничество и безопасность. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nato.int/docu/review/2007/issue2/russian/art6.html
- ⁷ Манжол В. А. Ukraine and European Security (у співавторстві). – London: Macmillan Press, 1999.
- ⁸ Defence matters – EU key documents 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iss.europa.eu/uploads/media/Defence-matters.pdf.
- ⁹ Перепелиця Г.М. Україна та архітектура європейської безпеки: виклики та ризики в Європі після закінчення «холодної війни» / Реформування Збройних Сил України: пріоритети, передумови та перспективи. — За матеріалами міжнародних семінарів «Реформування Збройних Сил України. Потреба у змінах» (Київ, 14-15 лютого 2000 р.) та «Відносини між збройними силами, суспільством та державою» (Київ, 22-23 червня 2000 р.). – К., 2001.
- ¹⁰ Roy H. Ginsberg, Susan E. Penksa. The European Union in Global Security: The Politics of Impact. Palgrave Macmillan, 2012. – P. 101.
- ¹¹ Литвиненко О.В. Європейська безпека. Нові виклики та загрози // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2010. – № 88. Ч. II. – С. 30–34.

Shvechykova Y.P. Integration as one of the main methods of structuring regional security area around the European Union / Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

In the article the aspect of security issues in cooperation on the territory of the European area with Eastern geopolitical boundaries lying on post-Soviet states: Ukraine, Moldova, Belarus is considered. Therefore, integration as a means of structuring security area considered at different levels: beginning from processes within the European Union, ending mechanisms of the Eastern Partnership as an aspect of the formation of the outer circle of the integration. The new security challenges in the European area, which was highlighted after the collapse of the bipolar system of international relations and still define security agenda in the region are also under consideration.

Keywords: integration, security area, European Union, Eastern Partnership, a system of international security, regional security complex.

Швечикова Я.П. Интеграция как один из основных методов структуризации регионального пространства безопасности вокруг Европейского Союза / Институт международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

В работе представлен срез безопасности в контексте взаимодействия на территории европейского пространства с восточными геополитическими границами, приходящими по постсоветским государствам: Украине, Молдове, Беларуси. Таким образом, интеграция, как средство структурирования пространства безопасности, рассматривается на разных уровнях: начиная с процессов внутри Европейского Союза, заканчивая механизмами Восточного партнерства как аспекта формирования внешнего интеграционного круга. Освещены новые вызовы безопасности в рамках европейского пространства, которые актуализировались после распада биполярной системы международных отношений, и до сих пор определяют повестку дня региона в вопросах безопасности.

Ключевые слова: интеграция, пространство безопасности, Европейский Союз, Восточное партнерство, система международной безопасности, региональный комплекс безопасности.

Стаття надійшла до редколегії 20.01.2015

Прийнята до друку 12.04.2015